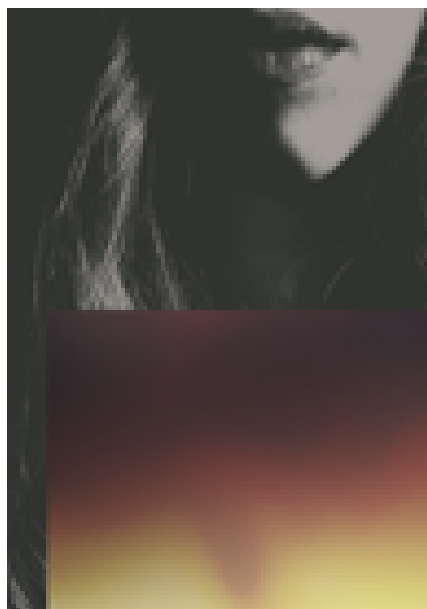

PRODANA NEVESTA

Sezona 2018/2019

Premiera 24. 1. 2019

Koprodukcija: SNG Opera in balet Ljubljana in Narodno gledališče Moravske in Šlezije
v okviru Smetanovega opernega ciklusa Ostrava 2024

PROSIMO, DA OB CITIRANJU OBVEZNO NAVAJATE AVTORJA.

Bedřich Smetana

PRODANA NEVESTA

Komična opera v treh dejanjih

Koprodukcija:

SNG Opera in balet Ljubljana in Narodno gledališče Moravske in Šlezije
v okviru Smetanovega opernega ciklusa Ostrava 2024

Premiera: 24. 1. 2019

Glasba

Bedřich Smetana

Libreto

Karel Sabina

Prevod

Niko Štritof

Prevod libreta v angleški jezik za nadnapise

Nataša Jelić

Glasbeni vodja in dirigent

David Švec

Režiser

Jiří Nekvasil

Scenograf

Daniel Dvořák

Kostumografinja

Sylva Zimula Hanáková

Oblikovalec svetlobe

Andrej Hajdinjak

Koreograf

Lukas Zuschlag

Dramaturginja

Tatjana Ažman

Lektorica

Nevenka Verstovšek

Zborovodja

Željka Ulčnik Remic

Koncertni mojster

Igor Grasselli

Asistentka dirigenta

Mojca Lavrenčič

Asistentka režiserja

Simona Pinter

Asistentka koreografa

Monika Dedović

Asistentka lektorice (študijsko)

Marja Filipčič Redžić

Korepetitorice

Kayoko Ikeda, Višnja Kajgana, Irena Zajec, Irina Milivojević, Marina Đonlić (zbor)

Šepetalca

Dejan Gebert, Urška Švara Kafol

Zasedba vlog

Krušina

Ivan Andres Arnšek / Slavko Savinšek / Darko Vidic

Ljudmila

Galja Gorčeva / Zdenka Gorenc / Rebeka Radovan

Marinka

Mojca Bitenc k. g. / Urška Breznik / Zala Hodnik k. g.

Miha

Zoran Potočan / Darko Vidic k. g.

Hata

Mirjam Kalin / Barbara Sorč k. g.

Vašek

Andrej Debevec / Klemen Torkar k. g.

Janko

Branko Robinšak / Matej Vovk / Dejan Maksimilijan Vrbančič

Kecal

Saša Čano / Peter Martinčič

Cirkuški ravnatelj

Rusmir Redžić / Aljaž Žgavc

Esmeralda

Norina Radovan / Dunja Spruk / Štefica Stipančević k. g.

Indijanec

Rok Bavčar, Robert Brezovar

Plesalci

Metka Beguš k. g., Neža Rus, Lara Flegar k. g./Barbara Potokar, Simona Kočar k. g., Tjaša Bucik k. g./Maja Sonc k. g., Katja Romšek k. g./Petra Ravbar k. g., Alexandru Barbu, Gaj Rudolf, Goran Tatar, Matevž Česen k. g./Tian Čehić k. g./Matic Bizjak k. g./Maj Žan Peršin k. g., Matej Voušek k. g./Kany Obenga k. g.

Otroka (vsi k. g.)

PROSIMO, DA OB CITIRANJU OBVEZNO NAVAJATE AVTORJA.

Mihail Isajčev, Timotej Zajec / Inja Arnšek, Katarina Sečnik

*Premiera.

Oporni zbor

Soprani

Amina Natalija Bašič, Loredana Colautti, Bernarda Golob Švara, Polona Kante Pavlin, Andreja Mohorič, Monika Müller, Darja Novak, Mojca Svoljšak, Bianca Telban, Christina Thaler, Tatjana Verce

Alti

Meta Bohinc, Višnja Fičor, Sabina Gruden, Inez Osina Rues, Ana Plemenitaš, Zarja Pivko, Manca Hribar, Anja Šinigoj, Mojca Tiran

Tenorji

Matej Avbelj, David Čadež, Frano Miličević, Damjan Kozole, Jože Oblak, Danilo Papič, Miha Ravnikar, Rusmir Redžić, Edvard Strah, Aljaž Žgavc

Baritoni, basi

Rok Bavčar, Robert Brezovar, Marko Ferjančič, Anton Habjan, Milan Zavodnik, Rok Krek, Marko Pikš, Juraj Pajanović, Bratislav Ristić, Silvo Škvarč, Tomaž Zadnikar, Gregor Zorko

Inšpektor zbora

Rok Krek

Orkester SNG Opera in balet Ljubljana

I. violine: Rahela Grasselli, Domen Lorenz, Vesna Velušček, Polona Ruter, Natalija Čabrunič Pfeifer, Matej Avšič, Michela Dapretto, Metka Zupančič, Ana Mezgec*, Mojca Jerman*, Plamenka Dražil*, Tim Demšar

II. violine : Margareta Pernar Kenig, Dragana Pajanović, Olga Čibej Pletikosić, Nastja Dolinar, Saša Kmet, Ana Stadler, Špela Jevnišek, Marija Štular*, Katja Dadič*, Margerita Ulokina*, Tina Sekula*

Viole: Ana Glišič, Evgenij Meleščenko, Martin Žužek Kres, Paolo Canarella, Aljaž Mihelač, Laslo Babinski, Tomaž Malej*, Yasumici Iwaki*, Rok Hrvatin*, Anuša Plesničar*

Violončela: Fulvio Drosolini, Damir Hamidulin, Barbara Gradišek, Jaroslav Cefera, Aleksandra Čano Muharemović, Ksenija Trotovšek, Tamara Gombač*, Stane Demšar*

Kontrabasi: Dimitre Ivanov Goueorguiev, Valerij Bogdanov, Andrej Kašič*, Damir Rasiewicz*

Flavte: Vesna Jan Mitrović, Helena Trismegist, Matjaž Debeljak, Špela Benčina

Oboe: Claudia Pavarin, Jonathan Mauch, Darko Jager, Manca Marinko

Klarineti: Jakob Bobek, Tadej Kenig, Borut Turk, David Gregorc

Fagoti: Árpád Balázs-Piri, Jure Mesec, Milan Nikolić

Rogovi: Primož Zemljak, Marko Arh, Sabina Magajne Bogolin, Erik Košak, Bojan Gombač

Trobente: Uroš Pavlovič, Gregor Turk, Jure Močilnik

Pozavne: Andrej Sraka, Aleš Šnofl, Branko Panič, Leon Leskovšek

Timpani: Tomaž Vouk

Tolkala: Rudi Podkrajšek, Gašper Gradišek, Petra Vidmar*, Katarina Kukovič*, Nebojša Dačkovič*

Inšpektor orkestra: Bojan Gombač

Inspicent

David Grasselli

Tehnična priprava in izvedba nadnapisov

Luka Šinigoj

Scena in kostumi

Gledališki atelje SNG Opera in balet Ljubljana in SNG Drama Ljubljana

Vodja: Matjaž Arčan

Tehnična služba SNG Opera in balet Ljubljana

Vodja organizacijske enote tehnika: Edi Martinčič; vodja scenske razsvetljave – lučni mojster: Jasmin Šehić; vodja odrske tehnike: Franci Stanonik; mojster za zvok: Matjaž Kenig; video mojster: Marko Krajšek*; vodja rekviziterjev: Sandi Dragičević; vodja maske: Marijana Sešek; vodja frizerjev – lasuljarjev: Nevenka Zajc; vodja garderobe za moške: Vida Markelj; vodja garderobe za ženske: Ksenija Šehić

*Zunanja sodelavka/zunanji sodelavec.

Predstava ima dva odmora.

Prodana nevesta

Vsebina

Prvo dejanje

Na velikem vaškem trgu ljudstvo praznuje cerkveno proščenje (god zavetnika njihove cerkve). Vsi ljudje iz bližnje in daljne okolice se veselijo, le Marinka in Janko sta kljub svoji ljubezni potrta. Marinkin oče, trdno stoječi gruntar Krušina, je namreč Marinko obljubil za ženo Vašku, sinu petičnega kmeta Tobija Mihe. Janko obupani Marinki obljubi, da je ne bo nikoli zapustil, hkrati pa ji ne izda, ne od kod prihaja ne kdo je v resnici. Potoži ji le, da ga je očetova nova žena spodila od doma. Marinka pove Janku, da bosta prišla še ta dan Vašek in njegov oče Miha k njenim staršem sklenit dogovor o poroki. Mešetar Kecal, ki bi rad čim prej sklenil ženitno pogodbo, že pred njunim prihodom Marinkinim staršem na vsa usta hvali ponujenega ženina. Krušinova vprašata hčer, kaj meni o takšni možitvi. Marinka odločno odkloni vsako misel na poroko s komerkoli razen z Jankom. Mati pritegne Marinki in pravi, da proti hčerkinji volji iz te moke ne more biti kruha, vendar ima Kecal pred očmi le kupčijo in svoje odstotke, zato ne odneha. Marinkinemu očetu svetuje, naj stopi v gostilno na pomenek s starim Tobijo Miho, sam pa bo medtem spregovoril z Jankom, da vidi, kaj bi se pri njem dalo doseči s pametno besedo.

Drugo dejanje

Fantje in dekleta iz vasi so zbrani pri pivu, pesmi in plesu v vaški gostilni. Janko zapoje pesem v čast svoji ljubljeni. Šele ko se soba izprazni, se upa prikraati vanjo nekoliko prismojeni Vašek. Mati mu je doma naročila, naj se prikupi nevesti. Po naključju prva pristopi k Vašku Marinka in ker je fant ne pozna, mu dekle kaj lahko natvezi, kako nezvesta in okrutna je njemu namenjena Marinka. Če jo bo vzel, bo imel ob njej pravi pekel na zemlji. Vašku je nova lepa znanka zelo všeč. Obljubi ji, da bo preklical dogovor o poroki z Marinko, a ko bi rad zapeljivko objel, se mu ta izvije in smeje uide. Medtem pripelje Kecal v gostilno Janka, da bi se na samem pogovoril z njim. Če bi se bil fant pripravljen odreči Krušinski Marinki, bi mu mešetar na roko odštél tristo cekinov nagrade. Janko, o katerem nihče ne ve, da je v resnici Mihov sin iz prvega zakona in Vaškov polbrat, udari Kecalu v roko, a le s pogojem, da dobi Marinko za ženo samo Mihov sin! Mešetar ne sluti skrite ukane, zato vesel skliče priče in ljudi, vpricho katerih Janko slovesno podpiše pogodbo in prejme denar. Navzoči so nad fantom, ki je za nekaj božjakov prodal svojo nevesto, ogorčeni.

Tretje dejanje

Na praznični dan pride v vas potujoča cirkuška družina in da bi opozorila nase, kar na trgu priredi majhno predstavo. Vašek išče pobeglo ljubico, a kmalu zagleda brhko cirkuško plesalko Esmeraldo in tokrat se zaljubi vanjo. Med predstavo cirkuški ravnatelj izve, da se ga je igravec, ki naj bi zvečer nastopil preoblečen v medveda, napil. Ravnatelj je v skrbeh, da bi najboljša točka sporeda morala odpasti, takrat pa mu oko obstane na Vašku, ki je natanko take postave, da bi lahko zlezal v medvedji kostum. Brž namigne Esmeraldi, naj fanta s pomočjo svojih čarov pregovori, da bi zvečer nastopil v vlogi medveda. Vašek takoj poskusi s plesalko in ravnateljem medvedji ples. Oče in mati, ki ga s Kecalom iščeta, želita končno skleniti dogovor o ženitvi. Vsi se začudijo, ko se Vašek temu upre in pove, da noče Marinke, ki bi ga menda zadavila in spravila s sveta. Veliko ljubša mu je neznanka, ki mu je zjutraj zatrdila, da bi ga vse življenje ljubkovala. Vtem pristopi prav ona, ki ni nihče drug kot Marinka. Izvedela je, da jo je Janko prodal za tristo cekinov, in ko ji Kecal pokaže še papir z Jankovim podpisom, popolnoma obupa. Vaška se ne brani več, izgovori si le rok za premislek. V ta namen jo drugi pustijo samo. Takrat pride prešerne volje Janko, da bi ji razložil potegavščino s Kecalom. Razžaljeno dekle mu ne pusti do besede. Vozel se razreši, ko Janko

razkrije, da je tudi on Mihov sin in da torej s pogodbo ni odstopil pravice do Marinke. Tudi oče Miha mora potrditi resnico in ko Marinka sprevidi, da je Janko ni izdal, mu vesela pohiti v objem.

Opeharjenemu Kecalu se vsi smeji. Iz cirkusa prilomasti pobegli medved, v resnici preoblečeni Vašek, ki ga osramočena mati odpelje domov. Miha stisne roko najdenemu sinu, Krušinova dva pa privolita v poroko med Marinko in Jankom. Nazadnje torej zmaga prava ljubezen.

Prodana nevesta – operna glasnica glasbenega naroda Veronika Brvar

Prodana nevesta Bedřicha Smetane (1824–1884) na vseh svetovnih opernih odrih danes uživa izjemno priljubljenost občinstva in posebno naklonjenost pevskih solistov. Komična opera, ki so

jo vzporejali z Mozartovo briljantno Figarovo svatbo, je okrepila samozavest češkega naroda, hrepenečega po uveljavitvi lastne samobitnosti in iskanju svoje poti po odpravi Bachovega absolutizma. V Avstro-Ogrski monarhiji se je ob mogočni glasbeni velesili Avstriji namreč prav Češka kot ena prvih dežel monarhije vrisala na operni zemljevid sveta. To se ni zgodilo po naključju, ampak po dobro premišljenem načrtu in jasno razdelanem konceptu, temelječem na zavidanja vredni pevski in instrumentalni tradiciji. Razvejana glasbena kultura je Čehom že v preteklosti prinesla sloves glasbenega naroda, kar so v prejšnjih stoletjih poudarjali skladatelji, kot sta bila že Johann Sebastian Bach in Wolfgang Amadeus Mozart. Češka dežela je prav z opero postala svetel zgled vsem slovanskim, pa tudi drugim narodom z manjšo glasbeno tradicijo predvsem na vzhodu in severu Evrope. Navdušenje nad kulturno dediščino glasbeno manj uveljavljenih narodov, še posebej slovanskih, in njihovim zgodovinsko pomembnim izročilom je delil tudi Smetana. Zavzemal se je za uravnotežen pogled na glasbeni svet. V svoj dnevnik je zapisal: *»Program, ki bi ga spodbujal, naj vključuje dela junakov vsakega naroda. Še posebej bodimo pozorni na dela slovanskih skladateljev. Ali so dela ruskih, poljskih ali južnoslovanskih skladateljev v Pragi sploh kdaj slišali? Težko verjamem. Na domačih sporedih resnično redko srečamo dela naših umetnikov. Kot Čeh želim organizirati češke koncerte. Prav gotovo je nam Čehom dovoljeno, da imamo svoje lastne koncerte. Ali pa morda češko občinstvo tega ni pripravljeno sprejeti? Mislim, da že naš ugled glasbenega naroda prav gotovo zadostuje in to upraviči.«*

Smetana – oče češke opere in češki nacionalni simbol

Odnos Bedřicha Smetane do uporabe češkega izročila, čeških nacionalnih pesmi in plesov je bil napreden, zato je imel pri sodobnikih težave z razumevanjem in sprejemom del. Prav vključitev češke folklore v nacionalno opero je bila namreč eden glavnih očitkov Smetanovih nasprotnikov. Ti so pozneje poskrbeli celo za pravi razkol med privrženci Smetane in oboževalci Antonína Dvořáka. Na opernem odru so si želeli predvsem nadaljevanje tradicije v slogu preproste obdelave folklornih elementov, harmonizacije napevov in prenosa plesov v simfonično obliko. Ob tem seveda ni zanemarljiv podatek, da se Smetana nikoli ni popolnoma naučil slovnično pravilno uporabljati češki jezik, saj je bil prvi jezik, v katerem je pisal in se izražal, nemščina, prva dela v nacionalnem duhu pa so temeljila na švedskih pripovedih. Na Švedskem je v letih službovanja v Göteborgu (1856–1861) raziskoval švedsko kulturo, švedska javnost ga je zaradi zavzetosti za njihove nacionalne dobrine cenila in mu dajala priznanje. V nacionalnem vrenju pa se je pri svojih štiridesetih letih zavedal vrzeli v nepoznavanju lastnega jezika, kar preberemo v njegovem dnevniku. *»V novem naraščajočem samozavedanju našega naroda se moram tudi sam potruditi in se izpopolniti v znanju našega prelepega jezika, da se bom lahkotneje in bolje izražal.«*

Smetana je kot genialni glasbenik v jeziku svoje rodne dežele prepoznal njen najgloblji glasbeni izraz. Izhajal je iz duha češke glasbe, iz muzikalne narave jezika, uglasenega na svojstven ritem in izraz. Šele stoletje pozneje je izvirno češko izročilo na podlagi glasbenih elementov, še posebej ritma, utemeljeval skladatelj Bohuslav Martinů (1890–1959): *»Nacionalna glasba Čehov je ritem – močan in okreten. Moja glasba je ritmična, ker sem Čeh.«* Prav ritem je glavna sila opere Prodana nevesta, v kateri oče češke opere prostodušno vabi na ples s polko in furiantom in kjer svobodno uporablja menjave tempa in metruma. Na ljudske tone je uglasen tudi melodični tok, ki ga Smetana ni prevzemal od znanih in priljubljenih ljudskih napevov, ljudskost pa je podčrtal v

lahkotni obliki strofičnih solističnih spevov in bogatih zborovskih pesmi. Citatom iz češkega izročila se je zavestno izognil, zaslutimo pa jih v posameznih detajlih, kot je na primer imitacija dud v uverturi. Že ob pripravah na svojo prvo opero *Brandenburžani na Češkem* (1862–1863) je poudaril, da bi citiranje ljudskih pesmi vodilo do pasticcia melodij in ne bi pripomoglo k enotnosti opere. Češki duh je prišel do izraza v prikupni ljudski tematiki in dobro izrisanih značajih, k čemur je pripomogel libreto češkega pisatelja in novinarja, sicer vodje čeških radikalcev, Karla Sabine (1813–1877), pri katerem je že drugič naročil libreto. To operno besedilo je bilo v tedanjem času eno redkih, ki je bilo napisano večinoma v prozi brez uporabe umetelnega jamskega verza, kar je najboljše ustrezalo melodiji češkega jezika.

Očitki o oddaljevanju od ljudskega pa so kljub vsemu imeli vpliv na skladateljevo ustvarjanje. V poznejših opernih delih si je Smetana močno prizadeval, da bi češko nacionalno pripadnost posebej podčrtal z glasbo. Med osmimi operami naj bi mu to najbolj uspelo v *Libuši* (1869–1872), kar je rad poudaril tudi sam. To opero pogosto – tudi v povezavi s prvim stavkom *Višegrad* (*Vyšehrad*) iz *Moje domovine* – imenujejo apoteoza češke glasbe.

Smetana je po smrti kmalu postal češki nacionalni simbol, glasba in njegovo življenje pa neločljivo povezana z mitom o junaštvu in veličini skladatelja. Vsakoletni poklon mu rojaki pripravijo ob obletnici smrti 12. maja, ko ob odprtju svetovno znanega festivala *Praška pomlad* v celoti zazveni njegova simfonična pesnitev *Moja domovina*, vsakokrat z drugim domačim ali pa gostujočim znanim orkestrom.

Poti do opere *Prodana nevesta*

Prvo stalno češko operno gledališče, imenovano *Začasno gledališče* (*Prozatímní divadlo*), v katerem sta delovali češka opera in drama, je odprlo svoja vrata 1862. leta. Bedřich Smetana je upal, da mu bo že na začetku zaupano vodenje te dragocene ustanove, ki je delovala dvajset let, vse do odprtja Narodnega gledališča (1882), vendar se to ni zgodilo. Zaradi tekmovalnosti in poklicne ljubosumnosti se je prvi ravnatelj gledališča Jan Nepomuk Mayr (1818–1888) odrekel diriganju prvo nagrajene izvirne češke opere na tekmovanju, ki ga je finančno podprl grof Jan Harrach. Nagrado je namreč dobila »najboljša resna češka opera« *Brandenburžani na Češkem* Bedřicha Smetane. Njegov operni prvenec je premiero doživel januarja 1866, tedaj pa je Smetana že nastopil kot ravnatelj za naslednjih osem let. V nasprotju s sicer osovraženim Mayrjem, navdušencem nad italijansko opero, je pripravil pestrejši program, sestavljen iz različnih glasbenih kultur, k pisanju pa je spodbujal tudi svoje rojake.

V *Začasnem gledališču* so premiero doživele tri Smetanove opere, ob *Brandenburžanih* in *Prodani nevesti* še opera *Dalibor* (1868). Po izjemnem sprejemu Smetanove prve opere so bila pričakovanja ob postavitvi *Prodane neveste* velika. Kot pričajo skladateljevi zapiski, naj bi besedilo za enodejanko prejel 5. julija 1863. leta, 1. septembra pa je češki časopis *Slavoj* že oznanil, da je Smetana napisal uverturo k operi v dveh dejanjih. Delo tedaj še ni imelo naslova, dobilo ga je šele leta 1865, ko je bil do konca napisan klavirski izvleček. Orkestracija je bila končana 15. marca 1866, torej v času, ko so že nastajale skice za skladateljevo naslednjo opero *Dalibor*. *Prodano nevesto* je za izvedbo s češkimi pevci pripravljala Smetana sam in je tudi dirigiral krstno uprizoritev. Premiera ni bila sprejeta s tolikšnim navdušenjem kot njegov operni prvenec. *Prodana nevesta* se je

Uveljavljala počasi, čeprav je Smetana trdno verjel v njen uspeh. Skladateljev sen se je uresničil šele po njegovi smrti na gostovanju praškega Narodnega gledališča na Dunaju leta 1892.

Opero Prodana nevesta je Bedřich Smetana tudi zaradi mnenj kritikov večkrat temeljito predelal. Po krajši različici z 20 opernimi točkami na krstni uprizoritvi sta v letu 1869 nastali dve različici, končna in danes uveljavljena pa je doživela premiero 25. septembra 1870. Izvirna različica je imela dve dejanji in je bila veliko krajša. Prvo dejanje se je končalo, kjer se zdaj konča drugo. Opera ni imela plesnih vložkov in govornih dialogov. Pri prvih predelavah je Smetana najprej zamenjal duet cirkuškega ravnatelja in Esmeralde z baletom iz Brandenburžanov na Češkem; ta duet tudi ni bil zapisan v libretu in ga je Smetana dodal šele naknadno. V nadaljnjem procesu kompozicijskega ustvarjanja je prvo dejanje razdelil na dva prizora; za drugega, ki se dogaja v vaški krčmi, je napisal zborovsko pivsko pesem. Z dodano novo polko je odprl drugo dejanje, razširil pa je tudi Marinkino arijo. Leta 1869 je opero iz dveh razširil na tri dejanja. Za tretje dejanje je napisal novo hitro polko (skočna), s katero je zamenjal baletno glasbo iz svojega opernega prvenca in končno skomponiral tudi znano uvodno koračnico za cirkuško družbo. Leta 1870 je ob trideseti ponovitvi zamenjal govornih dialog z novimi recitativi, radoživi češki furiant pa prestavil v drugo dejanje po zborovski napitnici.

Končna različica, ki se je po dunajski izvedbi uveljavila na vseh svetovnih opernih odrih, je z oznako komična opera v treh dejanjih zaživela v mednarodnem prostoru v izvirnem češkem jeziku. Smetana je tako postal oče češke opere.

Za svojevrstno presenečenje je v našem času poskrbelo odkritje klavirskega izvlečka v prevodu Maxa Kalbecka (1850–1921) v nemščino s skladateljevo avtorizacijo. Ta prvi klavirski izvleček, ki ga je Smetana pripravil za izdajo in ga tudi sam plačal, vsebuje tako nemško kot češko besedilo. Kot so izpričali viri, naj bi bil Smetana prepričan, da bo opera doživela svetovni uspeh, vendar v nemškem prevodu, zato je celo spreminjal glasbo, da bi ustrezala nemškemu besedilu. Ker pa je kmalu zatem hudo zbolel, se ta različica ni uveljavila in je bila dolgo časa izgubljena. Iz pozabe jo je obudil dirigent Nikolaus Harnoncourt leta 2011 na svojem festivalu Styriarte.

Opera, izrisana v žaru uverture

Briljanco in sijaj žlahtnega navdiha Prodane neveste začrta že sijajna uvertura, pogosto izvajana na koncertih kot samostojno virtuosno delo. Dih jemajoča izvedba *vivacissimo* v alla breve tempu nam lahko prikliče v spomin mojstrsko češko klasicistično šolo godal, ki je spodbujala ustvarjalce k pisanju koncertnih del za celotno družino godal, vključno s kontrabasom kot solističnim instrumentom. Smetana je uverturo napisal najprej, še pred načrtom za odrsko delo, v njej pa povzel duha in značaj reformirane komične opere, o kateri je razpravljal na posvetovalnem obisku pri Franzu Lisztu v Weimarju. Uvertura sloni na motivih, ki jih prepoznamo v značajih oseb in dejanj. Značilne osminke izpostavijo osrednje gibalno opere – mešetarja Kecal. Njegov kontrast je motiv lirično zasanjanega Janka, jedro razdora pa je motiv pogodbe, podčrtane z izstopajočimi sinkopami. Uvertura vpelje tudi motiv živahne polke in tako podčrta nacionalno barvo češkega naroda.

Vsako izmed treh dejanj sledi mojstrski zgradbi simfonične oblike, pri čemer se že prvo dejanje začne s simfoničnim uvodom *moderato* in nadaljuje v *allegro* s priljubljenim uvodnim zborovskim spevom. Lirični duet Marinke in Janka v *andante* izzveni kot drugi simfonični stavek, tercet mešetarja Kecala in Marinkinih staršev Ljudmile in Krušine z groteskno šaljivostjo poudari značaj skercoznega stavka, ki ga z arijo *Fant spodoben, navad prijaznih*¹ uvede Kecal. Finale dejanja vabi na ples s polko, pri čemer nastop sklepnega zbora obeta pravo vaško veselje.

Na začetku drugega dejanja ob nastopu moških glasov, reminiscence na tradicionalno fantovsko petje, nastopi Janko z lirično kantileno v čast svoji izvoljenki Marinki. Zborovski del vodi do furianta, ognjevitega češkega plesa s petjem, s premakljivimi poudarki v tridobnem valčkovem taktu. Pravo mojstrsko poigravanje s poudarki in sinkopiranim ritmom, seveda v službi karakterizacije likov, izpostavi nastopna Vaškova arija. Smetanova šaljivost na račun vaškega pavlihe ne pozna meja. Tej šegavi premetenosti sledi tudi duet Vaška in Marinke. Njun pravi kontrast je razvejani duet Janka z mešetarjem Kecalom, znanem po motivu »vztrajanja« *Vem za mladenko, ta je bogata, je bogata*. Drugo dejanje prinese tudi močno izrazno arijo Janka *Še ne veš, komu ženo kupuješ*, ki jo napove instrumentalni solo oboe in klarineta s posebej izpisano oznako *espressivo*.

V tretjem dejanju vpelje Smetana balet s prihodom cirkuške skupine z barvito spremljavo v instrumentalni zasedbi trobente, pikola in tolkal. Tukaj se pogosto spomnimo na oznako češke narave, da trobenta s koračnico v češki glasbi nikoli ne vabi na bojni pohod, ampak na ples. Cirkuški prizor se v tempu *vivace* razvije v ples in ima znova podčrtan češki značaj z uvedbo tradicionalnega plesa skočna, različice hitre polke v dvočetrtinskem taktu.

Svojo genialnost je Smetana razkril v ansamblih. Vzporejanje z Mozartovimi umetninami mu je prinesel mojstrsko izklesan sekstet v tretjem dejanju, pozorno opremljen z oznakami *ben cantando, dolce, v zateglem tempu lento*. Izzvenenju ansambla v pianissimu sledi nastop Marinke, ki ji je namenjena tožeča arija *Oj to boli, hudo boli, če v srcu peče rana!* Podobno kot pri lirični ariji Janka tudi Marinkin nastop napove instrumentalni solo pihal. Njeni ariji sledi še zadnji duet z Jankom, barvito podčrtan z menjavami tempa od *allegro* do *molto lento*. Dejanje se začne razpletati s prihodom Kecala, oder pa se počasi polni s solisti in se končno sklene z zaključnim zborovskim veseljem, znova v ognjevitem tempu *vivace* in v preprosti C-dur tonaliteti.

Pomen izvedb Prodane neveste s slovenskimi interpreti

Premiera opere Prodana nevesta Bedřicha Smetane leta 1894 na odru ne dolgo pred tem zgrajenega Deželnega gledališča v Ljubljani (1890–1892) je imela pravo simbolno vrednost. Bratski slovanski narod je z izvorno operno umetnino, pisano v češkem jeziku in predvsem v češkem duhu, spodbujal k razmišljanju o pomenu ustvarjanja slovenskih izvirnih del. Kako pomemben je bil za tedanje vodstvo dobro pripravljen dogodek, govori podatek, da so k sodelovanju pri prevodu povabili tedaj uveljavljenega pesnika Antona Funtka (1862–1932), pri predstavi, ki jo je vodil skladatelj Fran Gerbič (1840–1917), dober poznavalec češke kulture in glasbe in tedaj eden najbolj izobraženih glasbenikov na Slovenskem, pa so sodelovali tudi plesalci. Navadno so vse do leta 1918 baletne vloške iz oper izpuščali, cirkuški prizor z Esmeraldo pa je bil za tedanje umetniško vodstvo nepogrešljiv in zato so se potrudili pri iskanju dobrih plesalcev. Posebno zgodovinsko

vrednost ima prav gotovo tudi izvedba pod taktirko dirigenta prve Slovenske filharmonije Čeha Vaclava Talicha 1911. leta.

Žar nacionalnih čustev, ki jih je spodbujala Prodana nevesta, je skozi desetletja počasi bledel, opera pa je pridobila status umetnine, brez katere si železnega repertoarja ni več moč zamisliti. Na slovenskih tleh je Smetanova opera sicer simbolno podčrtavala rodoljubje še vse do srede 20. stoletja, posebej pa ob nastanku novih držav, najprej Kraljevine Jugoslavije, nato pa Federativne socialistične republike Jugoslavije. Sloves Smetanove Prodane neveste je bil tako velik, da sta se operni gledališči v Ljubljani in Mariboru že ob premieri 1945. leta posebej dogovorili o izmenjavi pevcev. Slovenski interpreti so na razkošni operni paleti čustvovanj in dobro izklesanih opernih junakov znali poiskati izjemne priložnosti in navdušiti občinstvo. Upodobitve Marinke, Kecala, Janka, Vaška tako še danes vabijo operne zanesenjake k obujanju spominov na generacije pevcev in zlata operna obdobja Slovenskega narodnega gledališča, z upodobitvami Smetanovih junakov pa so slovenski interpreti samozavestno vstopali tudi na druga mednarodna prizorišča.

¹ Prevod Niko Štritof.

Tradiciji je treba dati novo življenje

Pogovor z režiserjem Jiřijem Nekvasilom

Tatjana Ařman

Ob priložnost ponovnega srečanje s Smetanovo Prodano nevesto, s katero se v jubilejnim letu spominjamo tudi izvedbe, ki je na premiero 3. decembra 1918 prvič združila plesalce novoustanovljenih ansamblov ljubljanskega poklicnega baletnega ansambla in orkestra, vas prvič gostimo na našem odru. Kakšni so vaši začetni vtisi?

Ponovnega vabila v Slovenijo, kjer sem pred nekaj leti na odru mariborske Opere režiral drugo pomembno in popularno češko opero, Dvořákovo Rusalko, sem se zelo razveselil. Moje izkušnje s slovensko kulturo, umetnostjo in ljudmi so bile že takrat zelo prijetne. Tudi Ljubljano sem obiskal že takrat. Zdaj ustvarjam v hiši, ki jo je načrtoval češki arhitekt Hráský, vem pa tudi, da je bila Prodana nevesta na tem odru pri tukajšnjem občinstvu vedno zelo zaželena.

Slovenci so povezani s češko kulturo na številnih področjih: glasbenem, gledališkem, v arhitekturi, filmu. Med Slovenijo in Češko so obstajale številne vezi tudi na področju industrije, znanosti. Kako gledate na to?

Do konca prve svetovne vojne smo bili zelo dolgo del istega političnega in posledično istega kulturnega prostora, zato me ne preseneča, da povprečno izobražen Čeh ve, kdo je bil na primer Jože Plečnik. Ta arhitekt je namreč močno zasidran v praško arhitekturno dediščino. Tudi danes bi lahko kaj več sodelovali: čutim, da smo medsebojno zelo povezani in tudi, da smo si med seboj zelo podobni.

Predstava nastaja v koprodukciji z Narodnim gledališčem Moravske in Šlezije iz Ostrave in v okviru Smetanovega opernega ciklusa Ostrava 2024. Kakšna je pravzaprav ideja, ki stoji za tem sodelovanjem?

Leta 2024 praznujemo 200-letnico Smetanovega rojstva in tradicija obeleževanja okroglih jubilejev, povezanih z letom rojstva ali smrti Bedřicha Smetane, je na Češkem zelo dolga. Prvi ciklus smo pripravili leta 2014, ideja praznovanja leta 2024 pa izvira iz dejstva, da celoten opus osmih Smetanovih oper na Češkem ni bil izveden že zelo dolgo – razen Prodane neveste se preostale opere ne izvajajo več tako pogosto. Leta 2024 bomo v Ostravo pripeljali vse naslove produkcij, nastalih v desetih letih med obema ciklusoma, pa tudi kakšno starejšo in tiste, ki so ali še bodo nastale v tujini. Na ta način želimo poudariti pomembnost tega dogodka in razširiti védenje o njem. Iskreno se veselim našega sodelovanja z uprizoritvijo priljubljene Prodane neveste, ki bo najprej premierno uprizorjena pri vas, nato pa še v Ostravi.

Smetana predstavlja pomemben del češke glasbene tradicije. Kaj je po vašem mnenju tisto, kar k uprizarjanju njegovih del pritegne tuja gledališča, tudi tista izven slovanskega kulturnega prostora?

Res, Prodana nevesta je že dolgo del repertoarne ponudbe zlasti nemško govorečega področja, prav pred kratkim so jo na primer uprizorili v Münchnu. A prava škoda je, da poudarjamo predvsem to delo, saj je čisto vsaka od Smetanovih oper svet zase, tako vsebinsko kot tudi

glasbeno. Njegove opere se namreč med seboj zelo razlikujejo, vsaka od njih nam prihaja naproti na svoj način. Res pa je tudi, da je Prodana nevesta ena sama.

Zakaj je zanimanje za uprizarjanje Smetanovih oper na Češkem v zadnjih desetletjih upadlo? Kot ste dejali, je v zadnjem času na opernih repertoarjih izjemno malo njegovih del.

V 50. in 60. letih preteklega stoletja je takratni češki minister za kulturo Smetano ustoličil za nekakšnega uradnega nacionalnega skladatelja. Na podlagi svojih osebnih stališč je tako vlogo namenil Smetani in ne na primer Dvořaku. Žal se je uprizarjanje Smetanovih oper s količino postavitvev izpelo, najbrž je bilo vsega preveč. Svoje so dodale tudi spremembe, ki so se zgodile v češki družbi v zadnjih tridesetih letih, ko se je zanimanje za tradicijo zelo zmanjšalo. Sam sem mnenja, da je tradiciji treba dati novo priložnost, jo sprejeti v sedanost in jo vključiti v sodobno dožemanje sveta. Veselim se, kako bo to videti v Ostravi leta 2024 v okviru drugega Ciklusa. Prav tako je pomembno, da skozi obujanje Smetanovega opusa ustvarjamo nove generacije mladih pevcev in umetnikov, ki nimajo tovrstnih izkušenj. Obnovili bomo torej predstave izpred let, vloge pa dali novim, mladim pevcem. Zanimivo bo spremljati, kako bodo nastajale nove interpretacije, kako se bodo rojevala nova občutja, nov jezik in novi odzivi občinstva.

Razveseljivo je, na kakšen način ste se lotili sprememb na tem področju, zlasti v smislu ponovne popularizacije Smetanovega opernega opusa pri mladi generaciji in obujanja tradicije.

To so temelji češke operne kulture. Čeprav je češki prostor zelo majhen, obstaja poleg italijanske, francoske, nemške in ruske glasbene kulture tudi češka in na to smo zelo ponosni. Imamo štiri izjemne skladatelje, ki so zaznamovali glasbo 19. in 20. stoletja: Smetano, Janáčka, Dvořaka in Martinůja, poleg teh pa še celo vrsto drugih, zelo zanimivih sodobnih skladateljev. Operna kultura je zares izdatno prispevala k razvoju celotne češke moderne kulture v 19. stoletju, ki je potem postala prepoznavna po vsem svetu. Po velikem zanimanju za Prodano nevesto se je pojavilo še izrazito zanimanje za Dvořakovo Rusalko. V zadnjem času pa je zelo priljubljen Janáček in vedno bolj tudi Martinů.

Vaš opus je izjemno bogat. Kaj od slednjega vas še posebej zaznamuje?

To so dela 20. in 21. stoletja, nove opere in kompozicije, tu gre seveda predvsem za stvaritve iz zakladnice češke glasbe. Vedno je zanimivo najti kaj takega, kar se ni pogosto izvajalo in tudi kaj takega, kar je bilo nekoč priljubljeno, sedaj pa ne več. Najbolj se navdušujem nad Janáčkom in Martinůjem. Postavil sem tudi veliko Puccinijevih oper, nikdar pa se ne bi lotil denimo Mozartovega Rekvieva. Tudi režija še ene v nizu Traviat ali Nabuccov me ne zanima toliko kot to, da oživim operna dela pozabljenih skladateljev ali da ponudim prostor tistim, ki me navdihujejo.

Na kakšen način ste se tokrat lotili obujanja vaše glasbene tradicije v delu, ki je tako globoko zasidrano v zgodovinskih in vsebinskih izhodiščih 19. stoletja?

Osnova tokratne postavitve Prodane neveste je gledališki pogled na tradicionalno zgodbo iz mojega okolja. Navdih ima v zgodbi iz 19. stoletja, videni skozi prizmo 21. stoletja. Gledališka naracija daje široke možnosti vsem, ki so iskreno pripravljeni prispevati svoj delež k ustvarjanju te barvite komedije. Prodana nevesta je zelo stilizirana opera in ima za osnovo preprosto zgodbo. Zato me zanimajo predvsem odnosi, ki so po svoje še vedno aktualni in resnični, na primer odnos mladega para, odnos med njunimi starši. Pomisliti moramo na vedenje likov v operi. Občutki, ki

se nam ob tem porajajo, nas določajo. Morda so poročne pogodbe res stvar preteklosti, a tudi danes se srečujemo s položaji in razmerji, podobnimi tistim, s katerimi so se srečevali ljudje v preteklosti. Gre torej za vsem razumljiva občutenja, odnose in psihologijo. Pred nami ni veristična drama. V tej komediji prav tako ne iščem nečesa, kar bi lahko izpostavil kot izključno sodobno, aktualnost je v tako imenovanem Smetanovem idealnem prostoru, v komediji, umetno ustvarjeni stilizaciji in preprosti zgodbi. V Ljubljani je bila zadnja postavitve Prodane neveste na sporedu pred dvajsetimi leti, režiral jo je prav tako češki režiser František Preisler. Srčno upam, da bo tudi nova, ki jo ustvarjam skupaj z vašim ansamblom in z gostujočim češkim dirigentom Davidom Švecem, scenografom in mojim dolgoletnim sodelavcem Danielom Dvořákom ter priznано češko kostumografinjo Sylvo Zimulo Hanáková s svojo barvitostjo in genialno Smetanovo glasbo doživela uspeh, kot so ga vse izvedbe doslej. Moje mnenje je, da je Prodana nevesta eno izmed najboljših komičnih opernih del.

USTVARJALCI

David Švec

Glasbeni vodja in dirigent

Dirigent David Švec je študiral klavir in dirigiranje na konservatoriju v Čeških Budejovicah in na Janáčkovi akademiji v Brnu. Februarja leta 2000 se je v Dresdnu udeležil mojstrskih tečajev dirigiranja, ki jih je vodil sir Colin Davis, leta 2002 pa se je izpopolnjeval v razredu profesorja Leopolda Hagerja na Univerzi za glasbo in uprizoritvene umetnosti na Dunaju. Leta 2004 je na mednarodnem tekmovanju Belvedere na Dunaju prejel Bösendorferjevo nagrado v kategoriji opernega korepetiranja. Kot pianist že od leta 1998 redno sodeluje s Praškim komornim orkestrom. Prav tako je zelo iskan komorni glasbenik in spremljevalec pevcev. Že od leta 2004 redno sodeluje s pevko Evo Urbanovo, s katero sta s koncerti nastopila v Pragi, Bratislavi, Madridu, Washingtonu in drugod, prav tako pa je na klavirju spremljal pevca Adama Plachetko in pevko Kateřino Kněžíkovo na njunih koncertih v okviru glasbenega festivala Praška pomlad.

Med študijem je poleg pripravljanja številnih oper za Komorni orkester Janáčkove glasbene akademije v Brnu deloval kot korepetitor in asistent dirigenta v Janáčkovi operi v Brnu, kjer že od leta 2001 redno dirigira opernim in baletnim predstavam. Leta 2003 se je zaposlil v Narodnem gledališču v Pragi, kjer je dirigiral številnim opernim in baletnim produkcijam (Čarobna piščal, Don Pasquale, Prodana nevesta, Marijini čudeži, Jakobinec, Beg iz seraja, Don Giovanni, Peleas in Melisanda, Enchantia, Pepelka, Julija). Pripravil je tudi novo produkcijo Donizettijevega Ljubezenskega napoja, Janáčkovega baleta Othello, Pepelke Prokofjeva, Trnuljčice Čajkovskega, Posvetitve pomladi Stravinskega itn. Oktobra leta 2016 je dirigiral prvi praški predstavi Noetove poplave Benjamina Brittna. Prav tako je sodeloval z večino čeških simfoničnih orkestrom, v zadnjem času predvsem s Praškim simfoničnim orkestrom, Praško filharmonijo, Praškim komornim orkestrom, Janáčkovim filharmoničnim orkestrom v Ostravi, s Filharmoničnim orkestrom Bohuslava Martinůja v Zlinu pa v Hradcu Králové in z drugimi priznanimi orkestri. Na festivalu Smetanov Litomyšl je skupaj z ansamblom Le Chamarré Château izvedel Purcellovo polopero Pravljična kraljica. David Švec je dirigiral Praški filharmoniji tudi na odmevnem albumu pevke Ive Bittove Zvon. Uveljavljeni dirigent je sodeloval pri produkciji oper Jenufa v opernem gledališču Liceu v Barceloni, Primer Makropulos v Nacionalni operi v Parizu, Lisička Zvitorepka v Lyonu, Državni operi na Dunaju in v Glyndebournu ter Rusalka Antonína Dvořáka v Barceloni in Parizu. Za založbo Editio Bärenreiter je pripravil novo vokalno partituro Janáčkove opere Primer Makropulos, ki so jo prvič uporabili na vajah za produkcijo te opere v Bavarski državni operi v Münchnu.

JIŘÍ NEKVASIL

Režiser

Jiří Nekvasil (1962) je diplomiral na Fakulteti za glasbo Akademije za uprizarjajoče umetnosti, kjer je študiral operno režijo. Leta 1988 sta s scenografom Danielom Dvořákom ustanovila eksperimentalno operno skupino Opera Furore. Dve leti pozneje sta postala vodji predstav v Komorni operi v Pragi, ki sta jo kmalu preoblikovala v Mozartovo opero. Leta 1998 se je Jiří Nekvasil zaposlil v Državni operi v Pragi, kjer je deloval kot umetniški vodja, svetovalec na

PROSIMO, DA OB CITIRANJU OBVEZNO NAVAJATE AVTORJA.

področju dramskega gledališča in vodja predstav. Od leta 2002 do 2006 je bil umetniški vodja Narodnega gledališča v Pragi, od 1. januarja 2010 pa je ravnatelj Narodnega opernega gledališča Moravske in Šlezije. Režiral je več kot osemdeset predstav, predvsem opernih, tako na številnih čeških odrih kot tudi na tujem (v Nemčiji, Argentini, Franciji, na Norveškem, v Latviji, ZDA, na Irskem, Slovaškem, v Italiji, na Finskem in v Estoniji). Kljub temu da se je loteval režij predstav najširšega repertoarnega spektra, se dolgoročno posveča predvsem sodobnim gledališkim delom in glasbi 20. stoletja. Pri marsikaterem odrskem projektu pa se je kot avtor preizkusil tudi sam. V tej vlogi se je podpisal pod veliko gledaliških premier, ki so bile uprizorjene tako na Češkem kot drugod po svetu. Na številne odre je postavil dela skladateljev Michaela Nymana, Johna Adamsa, E. W. Korngolda, Alexandra Zemlinskega, Manfreda Gurlitta, Leoša Janáčka, Bohuslava Martinůja, E. F. Buriana, Josefa Berga, Jana Klusáka, Hanuša Bartoňa, Emila Viklickega in Karla Weisa. Med deli, ki se jih je loteval v zadnjem času, so Rake's Progress I. Stravinskega, Cardillac P. Hindemitha, Julija B. Martinůja, Madama Butterfly in Turandot Giacomina Puccinija, Trije Pintarjevi (Die Drei Pintos) C. M. Webra in G. Mahlerja ter Armida Antonína Dvořáka.

Z Alešem Březino sta soustvarila opero Jutri bo ..., ki jo je Nekvasil tudi režiral. Napisala sta jo za pevko Sono Červeno in jo uprizorila leta 2008 na odru gledališča Kolowrat v Narodni operi v Pragi. Gledališki časnik in komisija za dodelitev nagrad Alfréda Radoka sta omenjeno predstavo razglasila za najboljšo operno predstavo leta 2008. Poleg gledališke režije se Jiří Nekvasil veliko posveča tudi režiji za Češko televizijo, s katero sodeluje že skoraj 20 let – predvsem pri pripravi glasbenih oddaj, ki jih je v tem času posnel že več kot 130. V seznamu njegovih del najdemo lepo število dokumentarnih filmov, na primer o Aloisu Hábi ali Janu Klusáku ali operah po Josefu Bergu, opernem čarodeju Václavu Kašíku, Gustavu Mahlerju, pa tudi filma, posvečena Bohuslavu Martinůju (Vrnitev iz izgnanstva, Martinu in Amerika) ter glasbeni film, posvečen Ervinu Schulhoffu (Moji zobje šklepetajo v ritmu šimija). Za Češko televizijo je adaptiral vrsto oper, v prvi vrsti posnetke lastnih opernih uprizoritev (Golem, Bubu z Montaparnassa, Bilo je nekoč, Poljski Jud, Skrivnost) pa tudi uprizoritve oper Večerna kongregacija Ivana Kurza ter Odisejeva vrnitev ali evropski turizem Josefa Berga. Njegovi filmski adaptaciji Martinůjevih del Čudežni let in Noževe solze sta leta 1999 prejeli zlato kristalno nagrado na Zlatem praškem mednarodnem televizijskem festivalu ter veliko nagrado in nagrado »za najbolj izvirno režijsko metodo« na Festivalu filmskega upodabljanja odrskih umetnosti leta 1999.

DANIEL DVOŘÁK

Scenograf

Daniel Dvořák, gledališki režiser in scenograf, ki se posveča tudi arhitekturi, notranjemu oblikovanju, oblikovanju svetlobe, oblikovanju za razstave in kulturnemu managementu, prihaja iz znane praške umetniške družine, znane po dolgoletni tradiciji delovanja v umetnosti in kulturi. Obiskoval je Srednjo šolo uporabnih umetnosti v Pragi in študij arhitekture in scenografije nadaljeval na Akademiji uporabnih umetnosti v istem mestu pod mentorstvom profesorja Josefa Svobode. V tem času je postal asistent slavnega češkega arhitekta in filmskega ustvarjalca Jindřicha Goetza in se posvetil še ustvarjanju scenografije za film in televizijo. S Herderjevo štipendijo nemške vlade je nadaljeval študij na Akademiji finih umetnosti na Dunaju pod mentorstvom profesorja Loisa Egga (1980–1981). V tem času je bil med drugim angažiran kot asistent scenografa Pavla Bíleka na projektih v gledališču Thalia v Hamburgu ter v Burgtheatru in Komorni operi na Dunaju. Od leta 1982 deluje na področju gledališča (opera, balet, drama,

muzikal), filma in televizije kot samostojni scenograf. Ustvaril je več kot 350 scenografij, od njih najmanj 50 na tujem, in sicer v Argentini, Avstriji, na Finskem, v Franciji, Nemčiji, Grčiji, na Irskem, v Italiji, na Japonskem, v Koreji, Latviji, Mehiki, na Nizozemskem, Norveškem, v Rusiji, Slovaški in Švici. Sodeloval je v številnih mednarodnih koprodukcijskih uprizoritvah na Finskem, Norveškem, v Nemčiji in Italiji. Nastopal je na festivalih in gostovanjih po Avstriji, Danski, Franciji, Italiji, Japonski, Madžarski, Nemčiji, Španiji in Turčiji. Kot scenograf že od leta 1984 redno sodeluje z Narodnim gledališčem v Pragi, kjer je do sedaj ustvaril scenografije za več kot 40 produkcij. Leta 1988 je skupaj z opernim režiserjem in ravnateljem Jiřijem Nekvasilom ustanovil Opero Furore (1988), ki je pozneje postala del ansambla Državne komorne opere v Pragi, pozneje Mozartove opere; v zgodovinskem Deželnem gledališču je prirejal t. i. Poletne sezone Mozarta (1992–2004), soustanovil je Narodno marionetno gledališče ter ustanovo Via Praga (1991), bil je soustanovitelj in do leta 1998 ravnatelj festivala Mozart Open, ravnatelj Državne opere (1998–2002) in Narodnega gledališča v Pragi (2002–2006), Narodnega gledališča v Brnu (2007–2012), soustanovitelj in prvi izvršni direktor mednarodnega Janáčkovskega festivala v Brnu (2008–2012), predsednik umetniškega sveta Slovaškega narodnega gledališča v Bratislavi (2013–2018), od leta 2017 pa je generalni direktor multikulturnega središča KINO 64 U HRADEB v Pragi. Eden njegovih najpomembnejših projektov je bila prva izvedba Wagnerjevega Nibelunškega prstana na Češkem po drugi svetovni vojni in sploh prva izvedba tega dela v Narodnem gledališču v Pragi v sodelovanju z Nemško opero na Renu, kot scenograf in strokovnjak za kompleksno tehnično oblikovanje in konstrukcije pa je sodeloval pri izvedbi največjih glasbenih produkcij na Češkem. Deluje tudi na področju lutkovnega gledališča in filma, posveča se arhitekturnim postavitvam in oblikovanju razstavnih prostorov, študijam prenov gledališč in prizorišč (Nová scéna v okviru Narodnega gledališča v Pragi) ter prireja samostojne razstave (npr. Praški kvadriennale). Prejel je nagrado Alfreda Radoka za scenografijo v operi Bubu z Montparnassa (Praga, 1999), nominiran je bil za nagrado Alfreda Radoka za scenografijo v operi Propad hiše Usher na glasbo Philipa Glassa (Praga, 2001), za češkega leva za scenografijo v filmu Uporniki (2002) ter za nagrado Alfreda Radoka za scenografijo v operi Julija Bohuslava Matinůja (Brno, 2009), prejel je tudi Masarykovo nagrado Akademije umetnosti za delo na področju scenografije (2001), red viteza ter častnika umetnosti in leposlovja Republike Francije (2002), nagrado revije Opernwelt za scenografijo leta v operi Jevgenij Onjegin (Regensburg, 2009). O njegovem delu so pisala številna ugledna tuja tiskana občila (Opernwelt, Opernglas, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Bild, High Performance, Variety itd.), obširen opus pa je zabeležen tudi v vrsti televizijskih dokumentarnih oddaj.

SYLVA ZIMULA HANÁKOVÁ

Kostumografinja

Sylva Zimula Hanáková se je rodila leta 1967 v Kroměřížu na Češkem. Od leta 1986 do 1991 je študirala na Pedagoški fakulteti Univerze v Brnu. Leta 1991 se je izobraževala na oddelku za scenografijo na Janáčkovi akademiji glasbenih umetnosti v istem mestu. Od leta 1986 ustvarja kostumografijo za gledališče, film in televizijo. Od leta 1992 do 1996 je sodelovala s filmskim ateljejem Zlín, kjer je ustvarjala animirane glasbene vloške za televizijo. V obdobju 1990–2007 se je posvečala ustvarjanju avtorskega nakita, s katerim se je predstavila na samostojnih razstavah v Pragi, Brnu in na Dunaju. Kot kostumografka je sodelovala z gledališči po vsej Češki. Ustvarila je kostumografijo za številne filmske produkcije: za pravljичni film Cesar in bobnar režiserja V.

PROSIMO, DA OB CITIRANJU OBVEZNO NAVAJATE AVTORJA.

Křísteka (2002), za film Domovina režiserja D. Jařaba (2003), Maharal režiserja P. Jandourka (2006), za pravljico Hiša pri zlati zori režiserja P. Jandourka (2010), za film Glava, roke, srce režiserja D. Jařaba ter leta 2013 za film Donšajni oskarjevca J. Menzla. Kot kostumografka je soustvarila tudi okoli 30 televizijskih iger in pravljič ter 13 nadaljevanj televizijske nanizanke Źandarske humoreske. Veliko je ustvarjala tudi na tujem. Podpisala se je pod kostumografijo v predstavi F. M. Dostojevskega Krotko dekle v produkciji gledališča L'Apostrophe v Parizu, sodelovala pri postavitvi opere Turandot G. Puccinija v Göteborškem opernem gledališču na Švedskem, ustvarila kostume za Dvořákovo Rusalko v Operi SNG Maribor in za predstavo Zločin in kazen F. M. Dostojevskega v gledališču Víghszinház v Budimpešti, sodelovala pri produkciji Mozartove opere Così fan tutte in pri ustvarjanju predstave G. Feydeauja L'Hotel du libre échange v Madžarski državni operi v Budimpešti, podpisala se je tudi pod kostumografijo v stvaritvi D. Wallaca Velika riba v Državnem gledališču v Uppsali na Švedskem. S svojimi umetniškimi deli se je predstavila tudi na številnih razstavah, med njimi na razstavi oblikovanja nakita v Galeriji 641 v Brnu, Lutke za pogumne otroke v gledališču Radost v Brnu, na samostojni razstavi ilustracij, predmetov in kostumov v gledališču DHNP prav tako v Brnu, na skupinski razstavi Shakespeare v Pragi v Kolumbovem muzeju sodobne umetnosti v Ohio (ZDA). Med njenimi drugimi dosežki so tudi zmagovalne zbirke mask, ki jih je ustvarjala v Brnu za mednarodni festival Svet gledališča, lutke za lutkovno gledališče Radost, ilustracije v knjigah Zaseda na ekvatorju avtorjev Hanzelke in Zikmunda ter Tamtamy času R. Švařička.

ANDREJ HAJDINJAK

Oblikovalec svetlobe

Profesionalno pot je začel leta 1989 v Cankarjevem domu, kjer je bil med letoma 1997 in 2006 vodja oddelka scenske razsvetljave. Leta 2004 je prejel Borštnikovo nagrado za oblikovanje luči v gledališki predstavi Iskanje izgubljenega časa (režiser Dušan Jovanović). Od aprila 2006 deluje kot samostojni ustvarjalec v kulturi. V tem času je z uveljavljenimi domačimi in tujimi ustvarjalci ter s številnimi kulturnimi ustanovami (SNG Opera in balet Ljubljana, SNG Drama Ljubljana, SLG Celje, SNG Maribor, Slovensko mladinsko gledališče, Carmina Slovenica, Cankarjev dom, HNK Zagreb, Pandur Theaters, Ulysses Theatre, Narodna opera in balet Sofija, Teatro Comunale di Bolzano, Aalto Theater Essen, Singapore Arts Festival, Festspielhaus St. Pölten, HTV Zagreb, HNK Reka, Jugoslovansko dramsko gledališče Beograd ...) sodeloval pri več kot 200 dramskih, plesnih, baletnih, opernih, koncertnih ter komercialnih produkcijah doma in v tujini.

LUKAS ZUSCHLAG

Koreograf

Lukas Zuschlag je prišel k nam iz Celovca v Avstriji, kjer je končal gimnazijo in zasebno baletno šolo pri profesorju Marjanu Krulanoviću. Leta 2004 se je zaposlil v našem gledališču in leta 2007. postal solist. Do sedaj je med drugim nastopil v baletih Romeo in Julija (Romeo), Doktor Źivago (Źivago), Coppelia (Franc), Tristan in Izolda (Tristan), Giselle (Albrecht), Silfida (James), Labodje jezero (Rothbart), Pepelka (Princ), Don Kihot (Espada), Picko in Packo (Packo), Kdo je najmočnejši na svetu (Mišji princ). Lukas Zuschlag je prejel več nagrad: stanovsko nagrado Lidije Wisiakove, Guest Star Award in nagrado Kulturförderpreis s področja uprizoritvenih umetnosti v Avstriji. Ob aktivni plesni karieri se posveča tudi koreografiji in pedagoškemu delu na področju baleta in sodobnega plesa na različnih tečajih v Avstriji in Sloveniji. Leta 2015 je dobil posebno priznanje za izvirno

koreografijo na slovenskem baletnem tekmovanju TEMSIG. Leta 2016 je sodeloval kot koreograf pri operni predstavi Otello v koprodukciji s Cankarjevim domom, pri operni predstavi Ksenija / Carmina burana ter pri otroški predstavi Der Lebkuchenmann v Mestnem gledališču v Celovcu, kjer je leta 2017 koreografiral plesni del v operi La traviata, leta 2018 pa je pripravil še koreografijo za predstavo La bohème. Pripravil je tudi koreografijo za otvoritveni dogodek sezone 2018/2019 SNG Opera in balet Ljubljana, ki je nastal v sodelovanju z modno hišo IKONA.

ŽELJKA ULČNIK REMIC

Zborovodja

Rojena je v Ljubljani, kjer je na Pedagoški akademiji študirala glasbo in zborovodstvo ter pod mentorskim vodstvom profesorja Lojzeta Lebiča diplomirala z odliko. Študij je nadaljevala na oddelku za sakralno glasbo Akademije za glasbo v Ljubljani in diplomirala s koncertom iz zborovskega dirigiranja in lastne kompozicije. Za uspešno opravljeno diplomsko delo je prejela posebno priznanje – diplomu summa cum laude. Od leta 1987 je bila redno zaposlena v ljubljanski Operi SNG kot pevka in korepetitorica v opernem zboru, septembra 2009 pa je prevzela vodenje tega zbora in ga pripravila za operne predstave in koncerte. Za predstave Tosca, Hrestač – Božična zgodba, Carmen in za kantato Šolnik je pripravila tudi otroški zbor. Dvajset let je vodila doma in v tujini nagrajeni ženski pevski zbor Petrol iz Ljubljane. Udeležuje se zborovodskih seminarjev pod vodstvom priznanih zborovodij in dirigentov (Bo Johansson, Karmina Šilec, Holger Speck, Peter Hanke, Gary Graden in drugi).

IGOR GRASSELLI

Koncertni mojster

Violinist Igor Grasselli je rojen leta 1965 v Kranju. Od leta 1994 je koncertni mojster v našem opernem orkestru. Kot solist je koncertiral z različnimi orkestri in komornimi ansambli. Poleg nastopanja z matičnim orkestrom ljubljanske Opere SNG je nastopil na solističnem koncertu z vodilnim nemškimi komornim orkestrom v okviru ljubljanskega poletnega festivala v Križankah, na recitalih v Milanu (Amici della Scala), v veliki dvorani Kijevske filharmonije (Ukrajina), v Carrari (Italija), na Dunaju ter na koncertu v Almerii (Španija). Kot gostujoči koncertni mojster je ob dveh priložnostih vodil Pekinški simfonični orkester ter Filharmonijo iz Vidma (Udine) na dveh različnih koncertih. Solistične koncerte je imel tudi v Ljubljani, Murski Soboti, Celju, na Ptujju, v Kopru, Novem mestu, Banjaluki, v Banskih dvorih, Novem Sadu in v Beogradu. Kot solist je nastopal tudi na Kitajskem, v Italiji, Avstriji in Angliji. Posnel je vrsto zgoščenk za Glasbeno dediščino Slovenije.

Biografije solistov so objavljene na spletni strani www.opera.si.

Bedřich Smetana

THE BARTERED BRIDE

A Comic Opera in Three Acts

A co-production between the SNG Opera in balet Ljubljana and the National Moravian-Silesian Theatre as part of the Smetana Opera Cycle Ostrava 2024

Premiere: 24. 1. 2019

Music

Bedřich Smetana

Libretto

Karel Sabina

Translation

Niko Štritof

Libretto Translation for Surtitles

Nataša Jelić (English)

Music Director and Conductor

David Švec

Stage Director

Jiří Nekvasil

Set Designer

Daniel Dvořák

Costume Designer

Sylva Zimula Hanáková

Lighting Designer

Andrej Hajdinjak

Choreographer

Lukas Zuschlag

Dramaturge

Tatjana Ažman

Language Coach

Nevenka Verstovšek

Choirmaster

Željka Ulčnik Remic

Concertmaster

Igor Grasselli

Assistant Conductor

Mojca Lavrenčič

Assistant Stage Director

Simona Pinter

Assistant Choreographer

Monika Dedović

Assistant Language Coach (within a study programme)

Marja Filipčič Redžić

Répétiteurs

Kayoko Ikeda, Višnja Kajgana, Irena Zajec, Irina Milivojević, Marina Đonlić (zbor)

Prompters

Dejan Gebert, Urška Švara Kafol

Cast

Krušina

Ivan Andres Arnšek / Slavko Savinšek* / Darko Vidic a. g.

Ludmila

Galja Gorčeva / Zdenka Gorenc / Rebeka Radovan*

Mařenka

Mojca Bitenc a. g.* / Urška Breznik / Zala Hodnik a. g.

Mícha

Zoran Potočan* / Darko Vidic a. g.

Háta

Mirjam Kalin / Barbara Sorč a. g.*

Vašek

Andrej Debevec* / Klemen Torkar a. g.

Jeník

Branko Robinšak* / Matej Vovk / Dejan Maksimilijan Vrbančič

Kecal

Saša Čano / Peter Martinčič*

Ringmaster

Rusmir Redžić / Aljaž Žgavc*

Esmeralda

Norina Radovan / Dunja Spruk / Štefica Stipančević a. g.*

Indian

Rok Bavčar* / Robert Brezovar

Dancers

Katja Romšek a. g. *, Metka Beguš a. g. *, Neža Rus a. g. *, Lara Flegar*, Simona Kočar a. g. *, Tjaša Bucik a. g.* / Maja Sonc a. g., Barbara Potokar, Petra Ravbar a. g. and Alexandru Barbu*, Gaj Rudolf*, Matevž Česen a. g.*, Matej Voušek a. g.*, Kany Obenga a. g. *, Maj Žan Peršin a. g.* / Goran Tatar, Ivan Greguš, Tian Čehić a. g., Matic Bizjak a. g.

Children (all a. g.)

Inja Arnšek*, Katarina Sečnik / Mihail Isajčev, Timotej Zajec*

*Premiere.

Opera Chorus

Orchestra SNG Opera in balet Ljubljana

Stage Manager

David Grasselli

Surtitles Technical Execution

Luka Šinigoj

Sets and Costumes by

Theatre Workshop SNG Opera in balet Ljubljana and SNG Drama Ljubljana

Head of Workshop: Matjaž Arčan

Technical Department SNG Opera in balet Ljubljana

Head of Technical Department: Edi Martinčič

The performance has two intermissions.

ABOUT THE PERFORMANCE

Bedřich Smetana (1824–1884) devoted all his life to creating of Czech national music culture. When he was nineteen years old, the outstandingly talented son of a rural musician left for Prague, where he acquired extensive professional knowledge. Meanwhile, the revolutionary year of 1848 was approaching, and the composer's activity in the commotion of national feelings in the time of Bach's absolutism could by no means work in his favour. Therefore he decided to accept the offer he received from Göteborg in 1856, where he soon became the central figure of the then musical life. When he returned from Prague, he devoted himself to composing for musical theatre. He wrote eight operas, leaning predominantly on Czech cultural tradition, the most famous among which was *The Bartered Bride* (1866). The composer was praised for the last time in 1881, when the new National Theatre was inaugurated in Prague with his opera *Libuše*. Until then, *The Bartered Bride*, which had already seen more than hundred productions in its homeland, became increasingly popular outside its borders as well, both for its joyful story about love that conquers all troubles and music, masterfully coloured with the elements of folklore. Smetana's masterpiece came to life on the Ljubljana Opera stage as early as in 1894 where it was very popular until the First World War. On 3rd December 1918, the Ljubljana Opera Ensemble was joined in this performance by the professional Ljubljana Ballet Ensemble for the first time. The performance remained on our repertoire many years. The last staging, which was warmly

PROSIMO, DA OB CITIRANJU OBVEZNO NAVAJATE AVTORJA.

welcomed by our audience as well, took place on the Ljubljana Opera stage in 1998. The new production of The Bartered Bride in our opera theatre is entrusted to a renowned Czech stage director Jiří Nekvasil and a guest conductor from the National Theatre in Prague, David Švec.

The Bartered Bride

The Story

Act One

A crowd of villagers is celebrating at the parish festival (commemorating their church's patron saint) on the main village square. Everybody around them, who came to the village both from the nearby and distant surroundings, are rejoicing; only Mařenka and Jeník are unhappy although they are very much in love. Mařenka's father, landowner Krušina, who is experiencing hard times, has promised to give his daughter away to Vašek, a son of a wealthy landowner Tobiaš Mícha. Jeník gives his word to the desperate Mařenka that he will never leave her and yet refuses to tell her who he really is and where he comes from. He just complains to her that his father's new wife threw him out of the house. Mařenka tells Jeník that Vašek and his father Mícha are about to visit her parents to discuss the marriage settlement that same day. Kecal, a marriage broker, who is keen to conclude the marriage settlement as soon as possible, extols the bridegroom's virtues to the skies in front of Mařenka's parents even before the young lad's and his father's arrival. Ludmila and Krušina ask their daughter whether she would consent to such a match. Mařenka decisively rejects any thought of marriage with anyone except Jeník. Mařenka's mother takes her daughter's side, assuring Kecal that his efforts will bear no fruit, but the broker is not ready to give up neither the bargain nor its tempting gain. He advises Mařenka's father to go to the inn and talk to the old Tobiaš Mícha, while he decides to have a word about the matter with Jeník and see what can be done there.

Act Two

The village boys and girls are gathered at the inn, where they are drinking beer, singing and dancing. Jeník sings a song in honour of his favourite girl. Only when the merry crowd empties the room, the slightly wacky Vašek, whose mother told him to win his bride's heart, dares to sneak in. By sheer chance Mařenka comes up to Vašek first and when she realises that the boy does not know who she is, she spins him a yarn about his unfaithful and ruthless future bride. She also tells him that if he takes Mařenka, his life will become a true hell on earth. Vašek quickly falls for his new acquaintance. He promises her to cancel his marriage settlement, but when he tries to embrace the seductress, she wriggles free and leaves him laughing. In the meantime, Kecal brings Jeník to the inn to have a quiet word with him. If the lad was willing to renounce Krušina's Mařenka, the marriage broker would gladly pay him three hundred gold coins. Jeník, of whom nobody knows that he is Mícha's son from his first wife and thus Vašek's stepbrother, strikes hands with Kecal, imposing one condition – no one but Mícha's son will be allowed to wed Mařenka! Unable to suspect the hidden trick, the marriage broker is happy to summon the witnesses, in the presence of which Jeník solemnly signs the agreement and receives his payment. All the present are outraged with the rascal who sold his own bride for a few coins.

Act Three

A travelling circus family arrives in the village on the festive day and makes a small performance on the square to draw the villagers' attention. Vašek is looking for his runaway sweetheart but when he sees a graceful circus dancer Esmeralda, he immediately falls for her. During the performance, the Ringmaster finds out that the actor who was supposed to perform disguised as a bear got drunk. Worried that he will have to cancel his best act, the Ringmaster notices Vašek and his strong figure, which could easily fit into the bear costume. He swiftly drops a hint to Esmeralda to use her charms and persuade Vašek to perform as a bear that evening. Vašek is immediately tempted to try his bear dance with both the mesmerizing dancer and her Ringmaster. In the middle of his funny act he is caught by his parents and Kecal, who are looking for him to finally conclude the marriage settlement. Everybody is astonished when Vašek announces that he is not willing to do that, since Mařenka would surely not only strangle him but also put him six feet under. He is much more charmed with the stranger who assured him this morning that she would caress him for the rest of his life. Just then approaches Mařenka who happens to be none other than that mysterious girl herself. She has just found out that Jeník sold her for three hundred coins and when Kecal shows her the paper with Jeník's signature on it, she falls into despair. She no longer refuses to marry Vašek, but takes her time to think everything over. She is therefore left alone. Jeník appears in good moods eager to explain his beloved the hoax he had pulled with Kecal. The offended girl refuses to listen to him. The knot is finally untied when Jeník reveals that he is Mícha's son as well and that he has not renounced his right to marry Mařenka. Father Mícha has to confirm the truth as well and when Mařenka finds out that Jeník has not betrayed her, she happily falls into his embrace.

Everybody makes fun of the cheated Kecal. The bear or rather the disguised Vašek stomps out of the circus to be taken home by his ashamed mother. Mícha shakes hands with his son, Krušina and his wife consent to the marriage between Mařenka and Jeník. And thus the true love wins at last.
